

Uuringud,

mida kõik raseduse jälgimiskeskused ei paku

Palju õnne, olete rase! Adekvaatse info saamiseks ja oma südamerahu nimel on mõistlik usaldada naistearsti ja/või ämmaemandat. Anname ülevaate raseduse testimisvõimalustest, millest kõiki ei tutvusta isegi kõik ämmaemandad ja arstid, sest need võimalused on alles nii uued, et kõik raseduse jälgimise keskused neid veel ei paku. Ka Eesti riik ei võimalda rasedale kõiki täiendavaid uuringuid.

Deniss Sõritsa.

Lapsevanemad, kes on tõsise geneetilise haiguse või haiguste kandjad, saavad sellest tavaliselt teada alles pärast haige lapse sündi. Kuna geneetilise haiguse kandmist saab tuvastada testidega, siis võiks tulevased vanemad külastada naistearsti juba rasedust planeerides. Mõlemad vanemad saavad teha geneetilise sobivuse/kandluse testi, mis annab infot 600 geneetilise haiguse kohta. Geneetilisi haigusi saab ennetada, kuid neid haigusi ei saa välja ravida. Testid annavad infot vanemate geenimutatsioonide kohta ja selle järgi saab kindlaks määrata riski saada geneetilise haigusega laps. Kuigi naine ja mees võivad mõlemad olla terved ja neil võib olla ka ühine terve laps, võib siiski neil

mõlemal esineda sama geenimutatsioon, mis aga tähendab, et sündida võib ka haige laps. Üks ühine terve laps (või mitu ühist tervet last) ei välista riske järgmise lapse suhtes. Test ei garanteeri, et sünnib terve laps, kuna testi eesmärk on hinnata ainult osade monogeensete haiguste riske. Positiivse tulemuse korral saab teha lisauuringuid. On ka selline testimise võimalus, kus testitakse ainult last planeerivat ema või isa.

Elite naistearst Deniss Sõritsa suhtub uutesse võimalustesse väga positiivselt. „Minu kogemus näitab, et ka noorte ja tervete naiste lastel esineb rohkem- või vähemlevinud haruldasi sündroome ja seda ka siis, kui rasedus on kulgenud probleemivabalt ja ultraheliuuringud on olnud korras,“ nendib ta. „Arvestades, et praegusel ajal sünnib peredesse keskmiselt kaks-kolm last, tasub igal juhul investeerida võimalustesse, mida tänapäevane meditsiin pakub, ja püüda juba raseduse alguses saada maksimaalselt infot selle kohta, kas laps on terve.“

Rase peab end naistearsti juures arvele võtma enne 12. rasedusnädala täitumist. Erakliinikus jälgib rasedat tavaliselt arst, mitte ämmaemand. Kõige varasem viis rasedust kinnitada on hormoonanalüüs rasedust verest (HCG), sellele järgneb koduse testimise võimalus. Kui naine tunneb, et tahaks vastuvõtule tulla juba enne 12. rasedusnädalat, siis emakaõõnes saab rasedust diagnoosida 6. rasedusnädala alguses (5+). **6.–7. rasedusnädalal** saab ultraheliuuringu abil tuvastada loote südametöö ja välistada emakavälise ja peetunud raseduse, visualiseerida, kas tegemist on üksik- või kaksikrasedusega. Varajane ultraheli (6.–7.

“*Minu kogemus näitab, et ka noorte ja tervete naiste lastel esineb rohkem- või vähemlevinud haruldasi sündroome ja seda ka siis, kui rasedus on kulgenud probleemivabalt ja ultraheliuuringud on olnud korras.*”

Deniss Sõritsa, Elite naistearst.

nädalal) on oluline ka embrüo väärarengute diagnostikas.

Sõltuvalt sellest, millal naine soovib esimest korda naistearsti juurde minna, tehakse esimesel visiidil kas ainult ultraheliuuring või ka vereanalüüs ja analüüsid suguteedest ning lepitakse kokku uue visiidi aeg, mil kontrollitakse veresuhkrut ja mis ajaks tuleb tuua uriini analüüs.

Alates 9+ rasedusnädalast on võimalus teha mitteinvasiivseid teste Panorama ja Vistara. Loote rakuvaba DNA-analüüs ema verest annab võimaluse kontrollida oodatava lapse tervislikku seisundit lisaks tavapärasele rasedate sõeluuringule. Mõlemad testid on tuvastanud Eestis erinevaid sündroome ning nii mõnigi pere otsustas seepeale raseduse katkestada. Sündimata jääd raskelt haiged lapsed. Alates 10+ rasedusnädalast on võimalik teha kodumaine **Niptify test**, millega saab infot nii lapse soo kui ka nelja sündroomi (Down, Edwards, Patau ja Turner) kohta. Verd analüüsitakse Tartus ja vastuse saab 7–14 tööpäevaga.

Panorama testi jaoks võetakse naiselt

veeniverd ja veri saadetakse USAs tegutsevasse Natera laborisse. Test annab infot 10 sündroomi kohta (sealhulgas mikrodeletsioonid) ja vastus tuleb 7–8 tööpäevaga. Soovi korral saab teada ka lapse soo. **Vistara test** testib loodet haigusseoseliste muutuste suhtes kolmekümnes päriliku haigusega seotud geenis. Testis hinnatakse 25 haiguse riski. Verd on vaja nii lapse emalt kui ka isalt. Analüüsitakse taas Ameerika Ühendriikides. Selle testiga sugu teada ei saa ja vastused tulevad 20 tööpäevaga. Rasedusaegsete lisauuringute võimalusi kõrgelt hindav naistearst Deniss Sõritsa prognoosib, et peatselt saavad Eestisse uued testid, mis annavad lapseootel perle rohkem infot, kui see senini võimalik on olnud.

11.–14. rasedusnädalal teeb FMFi (Fetal Medicine Foundation) litsentsi omav naistearst või ultraheliarst esimese **trimestri ultraheli skriiningu ehk mõõdetakse loote kuklavoldi suurust** (1. trimestri kombineeritud sõeluuring ehk OSCAR-test). OSCAR-test hindab loote kromosoomhaiguste ja raseduskomplikatsioonide riske ning koosneb loote ultraheliuuringust ja ema vere hormoonuuringust. Kõrge kromosoomhaiguste riski korral saab teha loote rakuvaba DNA-testi (Panorama või Niptify) või invasiivseid protseduure. Kõrge raseduskomplikatsioonide riski korral saab rasedale lisada ennetava ravi. Nendeks riskideks on preeklampsia, lapse kasvupeetus või enneaegne sünnitus.

Kromosoomhaiguste kontrollimiseks soovitatakse teatud juhtudel teha koorionibiopsia, mille puhul vajatakse uuringuks koorioni kudet. Proov võetakse ultraheli kontrolli all süstlanõelaga läbi kõhu ees-seina. Uuring tehakse **11.–14. rasedusnädalal** lokaalse tuimestusega.

Vastava näidustuse korral tehakse **amniotsenteesi e looteveeuuring 15.–19. rasedusnädalal**. Ultraheli kontrolli all viiakse süstlanõel läbi naise kõhukatete ja emaka seina amnioniõõnde ning tõmmatakse süstlasse 15–20 mml lootevett. Arst annab hinnangu, kas rase vajab invasiivseid protseduure.

Rasedal on võimalus omal soovil teha ka täiendavaid tasuta ultraheliuuringuid, nt **15.–16. nädalal saab teha loote varajast arengurikete uuringut**, visualiseerida lapse sugu.

19.–21. rasedusnädalal teeb naistearst või ultraheliarst **teise trimestri ultraheli skriiningu** (looteanatoomia), mille käigus

Loode 12+0 rasedusnädalal.

Loode 27+0 rasedusnädalal.

uuritakse põhjalikult loote arengut.

Kuigi **4D-ultraheliuuringut** võib teha kogu raseduse ajal, on **parim aeg seda teha 23.–27. rasedusnädalal**. Uuringu ajal kontrollitakse, kas rasedus kulgeb normaalselt ning saadakse teada loote kaal ja sugu. Samas on see hea võimalus tutvuda oma kõhubeebiga, saada meeldiva elamuse osaliseks ja salvestada mälestusega mälu-seadmele.

32.–33. rasedusnädalal saab ultraheliuuringu abil täpsustada, kas lootel on teatavaid väärarenguid ja funktsionaalseid häireid (süda, neerud, soolestik jne), hinnata lapse kaalu ja kasvu.

37.–38. rasedusnädalal on hea teha **ultraheliuuring sünnituse planeerimiseks** (loote prognooskaal, positsioon, platsenta küpsus, nabaväädi verevool jne).

Vastavalt kliiniku või haigla tavapärasele praktikale teeb naistearst või ämmaemand vastavalt vajadusele ja raseduse etapile vajalikud analüüsid, mõõdab vererõhku, emakapõhja kõrgust ning kehakaalu.

Raseduse **kolmandal trimestril** on soovitatav tulevastel vanematel osaleda pere-

koolis, et saada informatsiooni sünnituse ja sellega seonduva kohta.

Alates 34. rasedusnädalast kontrollitakse monitoriga ka loote südametööd.

Kardiotokograafia (KTG) on lihtne ja kättesaadav meetod loote jälgimiseks. KTG tähendab loote südame löögisageduse ja emaka kokkutõmmete samaaegset registreerimist. Saadud info kirjutab aparaat paberlindile. Uuringu ajal rase istub või lamab ühel küljel.

Doppler on ultraheliuuringu üks võimalustest, mille abil mõõdetakse veresoontes verevoolu kiirust. Nimetatud meetodi abil on võimalik kaudselt hinnata lapse seisundit raseduse II poolel. Kõige sagedamini kasutatakse looteseisundi hindamiseks nabaväädi verevoolu indekseid. Loote kasvupeetuse kahtlusel mõõdetakse verevoolu aju keskarteris.

Lisaks eelnevalt nimetatud uuringutele määratakse rasedal ka veresuhkrut, vajadusel tehakse GTT ehk glükoosi taluvuse test. ●